

- Thorsten Gerald Schneiders (Ed.), *Islamfeindlichkeit: Wenn die Grenzen der Kritik Verschwimmen (İslam Düşmanlığı: Eleştirinin Sınırlarının Muğlaklaştığı An)*, Wiesbaden: VS Verlag, 2009, 483 s.

Değerlendiren: Cüneyd Dinç*

11 Eylül'den sonra dünyada ve özellikle Almanya'da Müslümanlara karşı söylem ciddi bir şekilde değişti ve Müslümanlar hakkındaki görüşler daha olumsuz olmaya başladı. İlk önceleri Müslümanlar bütün yabancı kökenliler gibi kamusal alanda fark edilmeyen ve göze çarpmayan "misafir işçiler"di (Gastarbeiter) ki bu değişti. Artık Alman toplumunda Müslümanlar, özellikle Türkler ve onlar kadar olmasa da Araplar, Müslüman olmayan diğer yabancı kökenlilerden ayırt edilerek, toplumsal sorun yaratan ve Alman toplumuna bir türlü uyum sağlamayan farklı bir alt grup olarak adlandırılmaya başlandı. Önceleri Türklerin içinde var olan toplumsal sorunları eleştirmeye yönelik olan bu yeni söylem zaman ilerledikçe "İslam eleştirisi" adı altında, daha çok Müslümanları ve İslam dinini topluca hedef alan bir İslam düşmanlığına dönüştü. Özellikle bu yeni negatif söylem artık bir uç ırkçı alt sınıf grubun söyleminden çıkıp, daha çok orta sınıfın benimsediği bir söyleme dönüşmeye başladı. Bunun kanıtı Müslümanları hedef alan farklı internet sitelerin açılması, İslam dinini sert bir dille eleştiren kitapların en çok satılan kitaplar listesinde olması, Spiegel, Focus ve Stern gibi birtakım saygın haftalık dergilerin haber başlıklarında ve içeriklerinde İslam'a karşı negatif bir tutum sergilenmesidir. İşte bu gelişmeler karşısında Thorsten Gerald Schneiders'in hazırladığı eser önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Thorsten Gerald Schneiders'in editörlüğünü yaptığı "Islamfeindlichkeit" (İslam Düşmanlığı) adlı eserde sosyoloji, siyaset bilimi, psikoloji ve İslam bilimleri gibi 21 farklı akademik alanda yapılan araştırmayla yazarlar, Almanya'daki güncel İslam düşmanlığının farklı boyutlarını inceleyerek resmini çizmektedirler. Kitapta iki temel fikirden hareket edilmektedir: Birincisi, Almanya'daki Müslümanlara karşı tavrın belki haklı bir eleştiriden çıkıp artık daha ırkçı bir boyuta ulaştığı varsayımdır. İkinci unsur olarak ise Almanya'daki İslam karşıtlığının Yahudi karşıtlığı ile eş değer olarak kabul edilebileceği fikridir. Zaten eserin giriş kısmında Schneiders, günlük bir Alman gazetesinin Müslümanlara karşı kullandığı güncel söylemi Yahudiler için kullansa -örneğin, (Ortodoks) Yahudilerin bir kısmının Almanca öğrenmek istemediklerini, Yahudi kadınların ve erkeklerin eşit olmadıklarını ve özellikle Rusya kökenli Yahudilerin gettolarında yaşadıklarını ve bundan dolayı Almanya ve Alman toplumu için bir sorun olduklarını savunsa- bunun Almanya'da büyük bir skandala neden olacağı ve bundan dolayı o gazetenin başyazarının özür dileyeceği ve yazıyı yazan yazarın da kovulacağı iddiası ile başlamaktadır (s. 9). Yine Schneiders, bu fikrinin Alman toplumu için çok radikal olduğunu da kabul etmektedir. Her ne kadar İslam ve Yahudi karşıtlığının aynı kefeye konulması, en azından söylem bazında ve eserin en temel ana fikri olsa da bu çoğu

* Yard. Doç. Dr., T.C. Süleyman Şah Üniversitesi.

Alman için Yahudi soykırımının tarihsel tekilliğinin hiçe sayılması anlamına geleceğinden dolayı Alman toplumunun büyük bir çoğunluğu tarafından kabul edilmez ve edilmemektedir (s. 14).

Ama yine de eserin yazarları İslam karşıtlığının bir toplumsal inşa (social construct) olmadığını ve güncel ve artık neredeyse olağan bir durum olduğu fikrini ileri sürmektedirler. Güncel İslam düşmanlığının gözlemlenebilecek üç tane farklı alanı vardır. Birincisi ve belki de en saldırgan olanları olarak göze çarpanlar, bazı internet siteleri ve bloglarıdır (*Politically Incorrect* gibi). Bu ortamlarda çoğunlukla hem yazıların içeriği hem de kullanıcıların kullandığı yorumlarda ırkçılığa ve İslam'a karşı nefrete varan söylemler ile karşılaşılabilir. Bunun dışında belli yazarların yazdığı bazı siyasi kitaplar bulunmaktadır. Çoğu zaman bu eserlerde İslam düşmanlığı İslam eleştirisi olarak sunulmakta ve böylece İslam'a karşı kullanılan söylem meşru kılınmak istenmektedir. Burada anılması gereken başlıca yazarlar Necla Kelek, Seyran Ateş, Henryk Broder, Ralph Giordano, Leon de Winter, Alice Schwarzer, Hans Peter Radatz'dir ve bu yazarların çoğunun kendilerini seküler sol cemahta konumlandırımları belki de en ilgi çekici olgudur. İslam düşmanlığı ile karşılaştığımız üçüncü alan ise güncel haber ağırlıklı haftalık ve günlük gazeteler ve dergilerdir. Burada *Spiegel* ve *Focus* dergilerinin haftalık ana konuları ve başlıkları öne çıkıyor. Mesela *Spiegel* dergisi "Papa Muhammed'e Karşı" (38/2006), "Almanya'nın Gizli İslamlaşması" (13/2007) ya da *Focus* dergisi "Ürkütücü Misafirler: Müslümanların Entegrasyonu Başarısızlık ile mi Sonuçlandı?" (48/2004) gibi başlıklar ile İslam düşmanlığı için medyatik bir zemin hazırlamaktadırlar (s. 11).

Bu gözlemlerden hareketle kitabın temel hedefi, Almanya'daki bu farklı İslam karşıtı akımları bilimsel olarak araştırmak ve sonuçlarını belli bir okuyucu kitlesine sunmaktır. Bunu yaparken yazarlar İslam karşıtlığının, tarihsel ve güncel iç dinamiklerini araştırmayı da amaçlamaktadırlar. Böylece "temel hedef" bazı Müslümanları ve İslam'ın daha radikal yorumunu meşru bir şekilde eleştirebilmektir. Yazarlar gözünde Almanya'daki Müslümanların toplumsal sorunlarının doğru bir biçimde dillendirilmesi ve aynı anda bu "eleştirin" ırkçı bir söylemden arındırılması, Almanya'daki Müslümanların entegrasyon sorununun daha sağlıklı bir zemine oturtulması ve tartışılması anlamına gelmektedir (s. 14).

Kitap dört tematik bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde İslam karşıtlığının tarihsel ve güncel nedenleri araştırılmaktadır. Thomas Nauman (s. 19-36), Claudio Lange (s. 37-59), Gerdien Jonker (s. 60-83) ve Hamid Tafazoli'nin (s. 84-98) yazıları, Batı'daki ve Almanya'daki İslam düşmanlığının tarihi boyutunu ele almaktadır. Tarihsel boyutun dışında Werner Ruf (s. 118-126) küreselleşen bir İslam düşmanlığının resmini çizmektedir. Dieter Oberndörfer ise Almanya'nın göç politikasını ve tarihsel sürecini masaya yatırmaktadır (s. 127-142). Burada belki de en göze çarpan yazı, Kai Hafez'in Alman medyasındaki İslam anlayışını ve onun tarihsel temellerini ele aldığı yazıdır (s. 99-117). Hafez bir söylem analizinden hareket ederek Alman medyasının İslam tasavvurunun farklı kaynaklardan beslendiğini savunmaktadır. Mesela, her ne kadar bazı gaze-

teciler İslam hakkındaki haberlerde kendi ön yargılarından hareket etseler de aslında medya, toplumun ve siyasetin İslam hakkındaki algısını sunmaktadır. Yani Alman medyası, toplumun kendi İslam algısını tercüme etmektedir. Bunun dışında kendisini İslam veya göç uzman diye sunan ve medyada da demeç veren kişilerin konumunun da Alman medyasındaki İslam anlayışının oluşumunda etkisi vardır. Bunlardan hareketle Almanya'da farklı kaynaklardan beslenen bir İslam söyleminin var olduğundan söz edebiliriz (s. 115).

İkinci bölümde ise Almanya'daki İslam düşmanlığının güncel durumu ele alınmaktadır. Jürgen Leibold (s. 145-154), Mario Pucker (s. 155-165) ve Heiner Bielefeld (s. 166-200) Alman toplumunun İslam'a karşı duyduğu hisleri ve özellikle korkuları çeşitli ampirik çalışmalarla tartışmaktadırlar. Ünlü Alman oryantalisti ve Alman devletinin Müslümanların sorunlarını çözmek için düzenlediği Alman İslam Konferansı üyesi Navid Kermani ise yazısında İslam hakkında yapılan tartışmalarda kullanılan Kur'an-ı Kerim ayetlerinin nasıl yanlış yorumlandığını ele almaktadır (s. 201-207). Michael Bodeman ve Gökçe Yurdakul ise İslam karşıtı söylemin, antisemittik söylemin kullanıldığı resimlerden ve dilden nasıl beslendiğini göstermektedirler (s. 209-237). Stefan Mukel ise bazı Alman aydınlarının ve siyasetçilerinin İslam dininin Alman anayasası ve kanunları ile bağdaşmadığını varsaydıklarını anlatmaya çalışmaktadır. Bu aydınlar Batı'nın (Yahudi) Hristiyan değerlerinin Alman hukuk kültürünün temelini oluşturduğunu ve İslam dininin bu hukuksal temellerinden farklı olduğunu savunmaktadırlar. Mukel'e göre bu hukuksal varsayımın hiçbir temeli yoktur (s. 239-257). Siegfried Jäger ise Danimarka'daki patlak veren "karikatür krizi" ile Almanya'da alevlenen tartışmanın Alman medyasında ele alınışının söylem analizini yapmaktadır (s. 305-322). Aynı şekilde Franz Wagner Müslümanların Alman medyasında okurlara nasıl bir dil ile sunulduklarını (s. 323-329), Markus Gerhold ise internet forum ve bloglarının yorum bölümlerinin nasıl İslam'a ve Müslümanlara karşı bir araca dönüştürüldüğünü anlatmaktadırlar (s. 331-338).

İslam düşmanlığının toplumsal kurumsallaşması ise eserin üçüncü bölümünde ele alınmaktadır. Sabine Schiffer internetteki İslam düşmanlığını ele alan yazısında (s. 341-362), İslam karşıtlığı ile bilinen iki sayfalık bir internet adres listesi sunuyor ki bu durumun ne kadar vahim olduğunu gözler önüne sermektedir. Muhammed Shakush ise Hristiyan Demokrat Partisinin İslam söylemini ve parti siyasetindeki İslam ile çetrefilli ilişkisini sorgulamaktadır. Burada en önemli konu Hristiyan Demokrat Partinin muhafazakâr bir parti olarak Almanya'nın Hristiyan ve Batı değerlerine dayanan toplumsal bir öncü değerini (Leitwert) savunması, ama onun yanında muhafazakâr Müslüman seçmeni çekmek istemesidir (s. 363-376). Wolf Dieter Just ise İslam'ın Protestan kilisesi ile ilişkisini ele alıyor (s. 377-388). Jobst Paul ise özellikle Papa 16. Benedikt'in 2006 senesindeki ünlü konuşmasının ardından İslam'ın Katolik kiliseleri ile ilişkilerini ele almaktadır (s. 389-400).

Dördüncü ve son bölümde ise "İslam eleştirisiyle" ünlenmiş bazı yazarlar ele alınıyor alınmakta ve "İslam eleştirisi"nin İslam düşmanlığına nasıl dönüştüğü anlatılmaktadır.

Thorsten Gerald Schneider, Henryk Broyer, Necla Kelek gibi "İslam eleştirmenleri"nin söylem stratejilerini analiz etmektedir (s. 403-432). Birgit Rommelsbacher ise "İslam Batı Demokrasisi ile Bağdaşır mı?" tartışmasında Müslüman Türk kökenli Necla Kelek ve Seyran Ateş gibi "eleştirmenler"in rolünü tartışmaktadır (s. 433-455). İslamofobik "İslam eleştirmenleri"nin söylemleri ile fanatik İslamcılarının söylemleri arasında ne kadar benzerlik olduğunu Martin Riexinger, yazar Hans Peter Radatz örneği ile göstermeye çalışmaktadır (s. 456-467). Son olarak Yahudi soykırımını yaşamış olan Ralph Giordano Bruno'nun nasıl yabancı düşmanı olduğu sorusunu Micha Bumlik kısa makalesinde ele almaktadır (469-475). Özellikle Bruno örneği, yanlış yorumlanan laik sol hümanist bir anlayışın nasıl yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa dönüştüğünün iyi bir örneğini teşkil etmektedir. Zaten dördüncü bölümdeki bütün ele alınan "İslam eleştirmenleri" -belki Radatz hariç- kendilerini sol hümanist bir çizgide konumlandırmaktadırlar. Bu da zaten Almanya ve Avrupa'daki İslam düşmanlığının belki yeni bir niteliğidir, çünkü 11 Eylül'den sonraki İslam düşmanlığı özellikle sol hümanist çizgiden gelmektedir. Bu çizgi Türkiye'de benzer bir kesimin söylemine benzetilebilir. Çünkü, her ikisi de Batı aydınlanmasının kazanımlarını "İslam ve fundamentalizmin tehlikesi"nden korumak için bir çağrıda bulunmakta ve kendileri de bu kazanımların korunması için bir misyon yüklenmiş durumdadır. İslam karşıtı bu söylem bu toplumdaki orta sınıflar tarafından da kabul edilebiliyor. Hollanda'da İslam karşıtı Gert Wildersen'in başarısı, İsviçre'de minare yasağının halk oylaması ile kabul görmesi, bu durumun bir kanıtıdır. Bu yüzden de son bölüm, kitabın bizim için en ilgi çekici ve en aydınlatıcı bölümüdür.

Kitabın eleştirilebilir taraflarından biri, eserin dilidir. Her ne kadar kitap Almanya'daki gelişmeleri ele alsın ve Alman okuyucu kitlesine hitap etse de, İngilizce yayımlanması uluslararası tartışmalar için daha faydalı olabilirdi. Eserin en kısa zamanda başka dillere çevrilmesi İslamofobi tartışmaları için önemli bir kazanım olacaktır. Bunun dışında kitapta eksik bırakılan bir konu olarak Almanya'daki İslam karşıtı gelişmelerin Avrupa'daki gelişmelerle karşılaştırılmaması olduğu söylenebilir. Mesela bir bölümde Almanya ile İslam karşıtlığının siyasi arenada daha çok etkili olduğu Hollanda ya da Avusturya gibi ülkeler karşılaştırılabilirdi. Kitaba yönelteceğimiz en kritik eleştiri ise bütün yazarların İslam karşıtlığını güncel bir bağlamda resmetmekle yetinmeleri; bu karşıtlığın nedenini tarihsel derinliği ile birlikte bir ele almayışlarıdır. İslam karşıtlığının Batı geleneğinde bir mazisi olduğuna sadece değinmişler, ayrıntılı tartışmamışlardır. Bir iki yazıyla İslam karşıtlığı, tarihsel boyutu da hesaba katılarak kuşatıcı bir perspektiften incelense daha iyi olabilirdi. Bu eleştiriler dışında eser, Almanya'da İslam hakkında oluşan yeni söylemi anlamak için çok iyi ve önemli bir kaynaktır. Her ne kadar yabancılar hakkında Alman toplumunda her zaman belli başlı tartışmalar alevlense de, bunlar bir müddet sonra gündem değiştiği zaman unutulmaktadır. Almanya'daki İslam ile ilgili son tartışmalar bağlamında bu eser farklı bir kulvarda kendisini konumlandırmaktadır. Kitap alandaki önemli bir boşluğu doldurmakta ve Almanya'daki İslam karşıtlığı için önemli bir referans eseri değeri taşımaktadır. Kitabın takdir edilmesi gereken en önemli yönü ise Alman toplumunun belki kendisinin de kabul etmediği bir gerçeği - İslam "eleştirisinin" ırkçılığa doğru nasıl dönüştüğünü- ifade etme cüretinde bulunmasıdır.